

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Светлана Райчева Димитракиева
ТУ - Варна, катедра „Индустириален мениджмънт“
Професионално направление 3.7. „Администрация и управление“,

Относно дисертационен труд
за присъждане на образователна и научна степен „доктор“
по Професионално направление 3.7. „Администрация и управление“,
Докторска програма „Организация и управление извън сферата на
материалното производство“

Автор на дисертационния труд: Дияна Златева Янева

Тема на дисертационния труд: „Иновативни модели за кариерно ориентиране и професионална реализация на учениците“

Научен ръководител: доц. д-р Иванка Банкова

Катедра „Администрация и управление“, Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“

Настоящото Становище е изготвено на основание решение на научно жури, определено със Заповед на Ректора на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“ № 407/ 02.07.2024 г. Докторант Дияна Златева Янева е изпълнила планираните дейности за обучение в докторантура на самостоятелна подготовка, успешно е положила изпитите от индивидуалния си план, представила е дисертационен труд, автореферат, справка с приноси и публикации по темата на изследването.

1. **Общо представяне на дисертационния труд**

Дисертационният труд е в обем от 190 страници и е развит в класическа форма. Съдържа увод, изложение в три глави, заключение, приноси на дисертационния труд, използвана литература, декларация за оригиналност и приложения. Основният текст съдържа 11 таблици и 17 фигури. Библиографската справка обхваща 239 литературни и информационни източници на български, немски и английски език, сред които съвременна академична литература, нормативни, стратегически и статистически документи, както и Интернет ресурси. Използваната литература е цитирана коректно в текста и показва високата степен на информираност на докторанта

и познаване на трудовете както на българските учени, така и на авторитетни чуждестранни изследователи.

2. Оценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

В увода ясно са очертани концептуалната рамка и практико-приложната насоченост на дисертационния труд. Коректно са дефинирани обекта, предмета, изследователския проблем, целта и основните задачи. Докторантът аргументирано защитава актуалността на избрания изследователски проблем, посветен на възможностите за интегриране на дигиталното кариерно ориентиране и консултиране в средното образование. Структурата на изследването е логически обвързана и подчинена на формулираните в увода изследователски параметри и осигурява възможност за изпълнение на поставените изследователски задачи и постигане на целта на труда. Очертаните ограничения дават възможност за фокусиране върху решаването на конкретните изследователски задачи. Представен е използвания изследователски инструментариум.

Първа глава: „Теоретични постановки и актуални концепции, свързани с кариерното ориентиране и консултиране“ има подчертан теоретичен характер и е посветена на изследване и анализ на същностните особености на кариерното ориентиране и консултиране като компонент на образованието. Очертана е концептуалната рамка и са типологизирани ключови проблеми на кариерното ориентиране в средното образование в условията на икономика на знанието и Работен свят 5.0. Изяснен е понятийния апарат и е представена връзката между кариерното ориентиране консултиране и професионалното ориентиране. Систематизирани са класическите постановки в кариерното ориентиране и консултиране и са представени новите теории за избор на кариера. Обогатено е съществуващото теоретично знание относно уменията за професионална реализация в професиите на бъдещето. Идентифицирани са възможностите на кариерното образование в дигиталното образование и е аргументирана необходимостта от иновации в кариерното ориентиране и консултиране. Обяснен е интереса към изследване на дисонансите между уменията на завършващите средно образование и реалните потребности на пазара на труда.

Във Втора глава: „Модели за насърчаване на професионална реализация в дигиталното кариерно образование“ е аргументирана нуждата от радикална трансформация на образованието, която е провокирана от динамиката на обществено развитие. Убедително са представени причините, които предопределят предпоставките за придобиване на необходимите знания и подготовка от младите хора за бъдещата им реализация в дигиталната

икономика. Изведени са добри практики в областта на дигиталното кариерното ориентиране и консултиране, целящи развиване на умения за живот и работа през XXI век. Систематизирани са основните характеристики на образованието от нов тип и е посочена тяхната свързаност с насърчаването на развитието на индивидите в една многомерна и динамично променяща се среда, където емпиричните знания отстъпват на нуждата от практични житейски умения, способности за творчество, критично мислене и насърчаване на личния потенциал и креативност. Обърнато е внимание, че дигиталното кариерно ориентиране и консултиране е педагогическа иновация, тъй като допринася оптимално за развитието на уменията на учениците. Направен е теоретичен анализ на модели за компетентност в кариерното образование, дигиталното образование и дигиталното кариерно ориентиране.

С най-висока изследователска тежест и практико-приложен потенциал са постигнатите резултати в *Трета глава: „Концептуална визия за структуриране на иновативен модел за кариерно ориентиране и професионална реализация на учениците от гимназиалния етап“*, в която са систематизирани нормативната рамка и съдържателното осигуряване на компетентностните модели в средното образование и е направен опит за извеждане на основните компетентности по кариерно ориентиране, които би следвало да бъдат развити в процеса на обучение към 2030 г. Предложена и апробирана е методика за проучване и оценка на възможностите за интегриране на дигиталното кариерно ориентиране в средното образование. Изведени са примерни дигитални инструменти като допълнение към аналоговите предложения за кариерно образование. Обърнато е внимание, че измерването на дисонансите на уменията на завършващите средно образование са свързани с показатели, които характеризират реалните потребности на пазара на труда и социалната среда. Представени са резултатите от проведеното емпирично проучване като извадката е на база 848 изследвани ученици от 8 до 12 клас. Конструиран е иновативен модел за кариерното ориентиране и консултиране, синхронизиращ аналогови и дигитални методи. Във връзка с неговото проектиране е проведено анкетно проучване за установяване на отношението на учениците от гимназиалния етап към съдържанието и технологията на приложения модел за кариерно ориентиране. Апробацията на предложеният модел очертава необходимостта от повишаване на ефективността на обучението по кариерно ориентиране като част от общата политика на приобщаващото образование

Заклучението има характер на резюме на постигнатите резултати в дисертационния труд.

В обобщение, считам че дисертационният труд е се характеризира с логическа обвързаност между избраната теоретична рамка, ползваните методи на изследване и анализа на получените резултати. Трудът е написан на достъпен и ясен език, авторът свободно борави с понятийния апарат, аргументирано защитава научните си тези и идеи чрез собствен стил и силно изразена авторова позиция.

3. Оценка на научните и научно-приложните приноси

Формулираните приноси са израз на потенциала на Дияна Янева да провежда самостоятелни научни изследвания и правилно да интерпретира получените резултати. Считам, че те са лично достижение на докторанта. Постигнатите научни резултати се отнасят до обогатяване на съществуващи научни и научно-приложни постановки и съществуващи знания свързани с проблематиката на кариерното ориентиране и консултиране на учениците от гимназиалния етап. Приложните резултати са насочени към извеждане на методика и комплексен инструментариум за повишаване на възможностите за успешно управление на кариерата чрез съчетаване на компетентностите за кариерно ориентиране с дигиталните компетентности на учениците.

4. Оценка на автореферата

Представеният автореферат на дисертационния труд е в обем на 41 страници и отразява в синтезиран вид съдържанието на основните части на труда.

5. Оценка на публикациите по дисертационния труд

Приложените публикации по дисертационния труд са пет, от които четири са самостоятелни и една в съавторство. Те популяризират основни тези и резултати от изследванията на докторанта.

6. Становище относно наличието на плагиатство

В рамките на достъпните ми източници и на моите компетенции не е установено наличие на плагиатство.

7. Критични бележки, въпроси и препоръки

Нямам съществени бележки по съдържанието на дисертационния труд. Препоръчвам популяризирането на постигнатите резултати в дисертационния труд, освен чрез издаването му като книга и чрез организиране на обучения, кръгли маси и др. Теоретико-методологичните постановки и практико-

приложни достижения на труда могат да намерят подходящо място в учебния процес при обучението на ученици от гимназиалния етап, както и за повишаване на компетенциите на учители, експерти и на други заинтересовани лица.

8. Заключение

Докторантът Дияна Златева Янева притежава необходимата компетентност да анализира и предлага собствени, аргументирани и научно обосновани решения на сложни обществени проблемни въпроси. Представения от нея дисертационен труд на тема „Иновативни модели за кариерно ориентиране и професионална реализация на учениците“ отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Правилника за придобиване на научни степени във ВСУ „Черноризец Храбър“. Дисертационното изследване е добре оформен и задълбочен научен труд, съдържа актуални, значими и оригинални за теорията и практиката научно-приложни и приложни резултати.

С настоящото становище, давам положителна оценка на дисертационния труд на тема „Иновативни модели за кариерно ориентиране и професионална реализация на учениците“ и препоръчвам на Уважаемите членове на Научното жури да присъдят образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.7. „Администрация и управление“, докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство“ на Дияна Златева Янева.

Изготвил становището:
(проф. д-р Светлана Димитракиева)

17.07.2024 г.